

Analyzing the Effect of Economic Sustainability of Tourism on the Livability of Rural Settlements (Case Study: Ilam Province)

Mehdi Nikseresht¹

1. Research Assistant Professor, Socio-Economic Department, Ilam Agricultural and Natural Resources Research and Education Center, Agricultural Research, Education and Extension Organization, AREEO, Ilam, Iran. Email: m.nikseresht@areeo.ac.ir

ARTICLE INFO

PP. 504-521

Use your device to scan and
read the article online

Keywords:

Sustainable Tourism,
Economic Sustainability,
Livability,
Rural Settlements,
Ilam Province

Abstract

The present study aims to analyze the role of economic sustainability of tourism in enhancing the livability of rural settlements. The importance of this subject arises from the fact that tourism, as one of the productive and employment-generating industries, can not only create economic opportunities but also improve the quality of life and social dynamism in local communities. The theoretical framework of the research is based on sustainable development models and the multidimensional livability theory (social, economic, physical, and environmental), and the relationship between economic sustainability indicators-such as justice, empowerment, productivity, welfare, and economic stability-and livability dimensions has been examined. The research method is descriptive-analytical and based on field data. The statistical population includes rural households in Ilam County, and the data were analyzed using a questionnaire and confirmatory factor analysis in SPSS and LISREL software. The results showed that the economic empowerment component, with a factor loading of 0.61, has the greatest impact on livability, followed by productivity and economic stability. Furthermore, the model fit indices, CFI = 0.91 and RMSEA = 0.076, indicate the appropriate validity of the conceptual research model. The findings also indicate that the economic sustainability of tourism leads to the enhancement of rural settlements' livability through strengthening local capacities, increasing sustainable employment, and equitable distribution of benefits. Therefore, planning for sustainable tourism in rural areas should be formulated based on economic justice, local participation, and coordinated management among regional institutions and the local community.

How to cite: Nikseresht, M. (2026). Analyzing the Effect of Economic Sustainability of Tourism on the Livability of Rural Settlements (Case Study: Ilam Province). *Geography and Regional Planning*, 15 (58), 504-521. <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.597982.4525>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights
 DOI: <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.597982.4525>

Publisher: Qeshm Institute of Higher Education

Introduction

In contemporary development discourse, rural livability has emerged as a comprehensive framework for evaluating the quality of life in rural settlements. Livability encompasses multiple dimensions—social, economic, physical, and environmental—and is increasingly recognized as a key objective in rural planning and policy-making. Among the various strategies proposed to enhance rural livability, tourism has gained particular attention due to its potential to generate employment, stimulate local economies, and improve social welfare. However, the relationship between tourism and rural development is not inherently positive; without proper planning and management, tourism can exacerbate inequalities, degrade the environment, and undermine local identities. This study addresses a central research question: To what extent can the economic sustainability of tourism enhance the livability of rural settlements, and which economic indicators exert the greatest influence in this process?

The theoretical framework of this research integrates sustainable development models—emphasizing the triple bottom line of economic, social, and environmental dimensions—with multidimensional livability theory. Drawing on the work of UNWTO (2023), OECD (2020), and recent scholarship on rural livability (Yurui et al., 2020; Ma, 2022), the study conceptualizes livability across four dimensions: social (security, education, participation, place attachment, institutional capacity), economic (employment, income, material welfare, investment), physical (housing quality, infrastructure, accessibility, recreation), and environmental (health, landscape quality, green space, environmental risk management). Economic sustainability of tourism is operationalized through five components: economic justice, economic empowerment, productivity, economic welfare, and economic stability.

The significance of this study lies in its focus on Ilam Province, a region in western Iran with remarkable natural and cultural tourism assets—including the Arghavan Valley, Zagros forests, the Falakati Palace, and the Qajar Fire Temple—yet facing challenges such as infrastructure deficits, unequal benefit

distribution, and environmental vulnerabilities. By examining the mechanisms through which tourism's economic sustainability affects rural livability, this research aims to inform evidence-based policy-making for sustainable rural development in similar contexts.

Methodology

This research is applied in purpose and descriptive-analytical in methodology. Data were collected through both library-based and field methods. The statistical population comprised rural households in Ilam Province, with a total population of 6,543 individuals. The sample size was determined using Cochran's formula, yielding 363 respondents, with questionnaires distributed proportionally across villages. The primary research instrument was a researcher-designed questionnaire, whose content validity was confirmed by a panel of 15 experts and academics specializing in rural development and tourism. The Content Validity Ratio (CVR) averaged 0.844, indicating strong content validity. Reliability was assessed using Cronbach's alpha coefficients, which reached 0.864 for the livability scale and 0.890 for the economic sustainability of tourism scale, demonstrating high internal consistency. Data analysis employed descriptive statistics, confirmatory factor analysis (CFA), and structural equation modeling (SEM), conducted using SPSS and LISREL software. The study examined livability as the dependent variable and economic sustainability of tourism as the independent variable, with standardized coefficients and T-values used to assess the significance of factor loadings.

Results and Discussion

Descriptive findings indicate that respondents had a mean age distribution with 63.6% between 31–50 years; 78.7% held university education; 81.8% were male; and 70.6% were married. Mean scores for livability dimensions on a standardized scale were: social livability (79.19), economic livability (30.73), physical livability (63.22), and environmental livability (54.61), reflecting moderate satisfaction levels.

Confirmatory factor analysis revealed that all four livability dimensions significantly

contributed to the overall livability construct, with standardized factor loadings of 0.61 for the social dimension, 0.56 for economic, 0.32 for physical, and 0.38 for environmental. All T-values exceeded 2.58, confirming statistical significance at the 99% confidence level. Model fit indices (GFI = 0.98, AGFI = 0.91, NFI = 0.96, IFI = 0.97, CFI = 0.92, RMSEA = 0.078) indicated an excellent fit for the measurement model.

For the economic sustainability of tourism construct, confirmatory factor analysis validated all five components. Economic empowerment demonstrated the strongest factor loading (0.61), followed by productivity (0.57), economic stability (0.48), economic justice (0.47), and economic welfare (0.33). The structural equation model examining the effect of economic sustainability of tourism on livability yielded a standardized coefficient of 0.31 (T-value = 2.73), confirming a statistically significant positive relationship ($p < 0.01$).

The findings are consistent with the Community-Based Tourism (CBT) model, which posits that equitable distribution of tourism benefits and local participation enhance social capital and life satisfaction (An et al., 2020; Zhao et al., 2025). They also align with the local economic resilience framework (Custodio et al., 2023), which emphasizes economic diversification, indigenous investment, and reduced dependence on single activities as key determinants of sustainability. From a theoretical perspective, these results support Amartya Sen's capability approach, suggesting that sustainable development is realized when individuals possess the capacity and freedom to participate meaningfully in economic activities and social decision-making. The study also confirms that economic sustainability of tourism simultaneously improves social cohesion, material welfare, and environmental awareness, reinforcing the systemic interconnectedness of rural development dimensions.

Conversely, the findings highlight that the absence of equitable benefit distribution and weak physical infrastructure can undermine long-term tourism sustainability. When tourism development focuses solely on short-term income generation while neglecting social justice and environmental stewardship, phenomena such as income inequality,

resource depletion, and erosion of place attachment emerge—consistent with critical perspectives (Bianchi, 2018; Blancas et al., 2023). This underscores the necessity of adopting a holistic, interdisciplinary approach in sustainable development planning that simultaneously addresses all dimensions of livability.

Conclusion

This research demonstrates that the economic sustainability of tourism constitutes a fundamental component in enhancing the livability of rural settlements. Within the theoretical framework of sustainable development, tourism can effectively improve quality of life and rural sustainability when founded upon three core principles: economic justice, local empowerment, and economic diversification. The structural equation model revealed that economic empowerment—with a factor loading of 0.61—exerts the strongest influence among all economic sustainability dimensions, highlighting the critical role of human capital development and local participation in the development process.

From a policy perspective, several strategic recommendations emerge: (1) designing participatory mechanisms for equitable distribution of tourism benefits among local communities; (2) establishing local funds to financially support infrastructural and cultural projects; (3) conducting training programs in tourism business management, handicrafts, and local guiding; (4) promoting family-based entrepreneurship in accommodation and cultural services; (5) supporting local markets for standardized, branded rural products; (6) regulating rural land prices to prevent speculation and cost inflation; (7) strengthening household savings through financial incentives for endogenous economic development; (8) establishing collaborative networks between public, private, and community sectors for tourism infrastructure investment; (9) diversifying economic activities through ecotourism, pilgrimage tourism, and local handicrafts; and (10) developing participatory public spaces for cultural, educational, and recreational activities in rural areas.

Ultimately, this study affirms that economic sustainability of tourism can act as a driving force in creating livable rural settlements, provided that tourism development is

systematically, locally-oriented, and scientifically monitored. Sustaining this trajectory requires coordinated efforts among local institutions, the private sector, and communities to position tourism as an effective tool for sustainable growth, social justice, and preservation of natural and

cultural heritage. Future research should further investigate the mediating role of institutional quality and governance mechanisms in the relationship between tourism sustainability and rural livability across diverse geographical contexts. than imitation.

Ethical considerations

Following the principles of research ethics

The authors have observed the principles of ethics in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

First author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation

of information and results, preparing a draft of the article

Ethical Considerations

The authors affirm that they have adhered to ethical research practices, avoiding plagiarism, misconduct, data fabrication or falsification, and have provided their consent for this article's publication.

Funding

This research was conducted without any financial support from Payam Noor University.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)

دوره ۱۵، شماره ۵۸، بهار ۱۴۰۴

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۷۸۳-۲۱۱۲

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

تحلیل اثر پایداری اقتصادی گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: شهرستان ایلام)

مهدی نیک سرشت^۱

۱. نویسنده مسئول، استادیار پژوهشی، بخش اقتصادی - اجتماعی مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی ایلام، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، ایلام، ایران. رایانامه: m.nikseresht@areco.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
شماره صفحات: ۵۰۴-۵۲۱ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید کلیدواژه‌ها: گردشگری پایدار، پایداری اقتصادی، زیست‌پذیری، سکونتگاه‌های روستایی، استان ایلام	پژوهش حاضر با هدف تحلیل نقش پایداری اقتصادی گردشگری در ارتقای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی انجام گرفته است. اهمیت این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که گردشگری به‌عنوان یکی از صنایع مولد و اشتغال‌زا، می‌تواند علاوه بر ایجاد فرصت‌های اقتصادی، کیفیت زندگی و پویایی اجتماعی در جوامع محلی را نیز بهبود بخشد. چارچوب نظری پژوهش بر مبنای مدل‌های توسعه پایدار و نظریه زیست‌پذیری چندبعدی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی) استوار است و ارتباط میان شاخص‌های پایداری اقتصادی نظیر عدالت، توانمندی، بهره‌وری، رفاه و ثبات اقتصادی با ابعاد زیست‌پذیری مورد بررسی قرار گرفته است. روش پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر داده‌های میدانی است. جامعه آماری شامل خانوارهای روستایی شهرستان ایلام بوده و داده‌ها با استفاده از پرسشنامه و تحلیل عاملی تأییدی در نرم‌افزارهای SPSS و LISREL مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. نتایج نشان داد که مؤلفه توانمندی اقتصادی با بار عاملی ۰.۶۱ بیشترین تأثیر را بر زیست‌پذیری دارد و پس از آن، بهره‌وری و ثبات اقتصادی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. همچنین شاخص‌های برازش مدل $CFI=0.91$ و $RMSEA=0.076$ حاکی از اعتبار مناسب مدل مفهومی پژوهش است. همچنین یافته‌ها بیانگر آن است که پایداری اقتصادی گردشگری از طریق تقویت ظرفیت‌های محلی، افزایش اشتغال پایدار و توزیع عادلانه منافع، به ارتقای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی منجر می‌شود. بنابراین، برنامه‌ریزی برای گردشگری پایدار در نواحی روستایی را باید بر اساس عدالت اقتصادی، مشارکت محلی و مدیریت هماهنگ میان نهادهای منطقه‌ای و جامعه محلی تدوین گردد.

استناد: مهدی نیک سرشت. (۱۴۰۴). تحلیل اثر پایداری اقتصادی گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱۵(۵۸)، ۵۰۴-۵۲۱. DOI:10.22034/jgeoq.2026.597982.4525

© نویسندگان.

ناشر: موسسه آموزش عالی قشم

مقدمه

امروزه برای توسعه سکونتگاه‌های روستایی راهبردها و سیاست‌های مناسبی باید اتخاذ شود. در این زمینه یکی از راهبردهای که اخیراً مورد توجه قرار گرفته است بحث زیست‌پذیری است. در این زمینه روستای زیست‌پذیر؛ روستایی است که همه عناصر اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی برای پیشرفت و سلامت افراد جامعه تشریک مساعی می‌نمایند (NARC, 2010) و برای همه اقشار جذاب، ارزشمند، امن و مناسب است، و می‌تواند مکانی برای گردشگران محلی و سکونتگاه‌های اطراف باشد. هنگامی که جامعه‌ای به مقصد گردشگری تبدیل شود کیفیت زندگی ساکنان محلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد (uysal et al, 2012, 675) به عبارت دیگر گردشگری نه تنها برنگرش ساکنان نسبت به توسعه گردشگری بلکه بر کیفیت کلی زندگی آنها نیز تأثیر می‌گذارد (uysal et al, 2016: 244). به عبارتی در دوران معاصر که گردشگری به عنوان یکی از پررشدترین صنایع دنیا شناخته می‌شود؛ صنعتی که به واسطه توانایی‌اش در ایجاد فرصت‌های اقتصادی، اشتغال‌زایی، و افزایش رفاه اجتماعی، دارای تأثیر بالقوه‌ای بر توسعه پایدار جوامع محسوب می‌گردد و به عنوان یکی از راهکارهای مهم رونق بخشی اقتصادی روستاها و بهبود زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی مطرح شده است (UNWTO, 2023). البته باید توجه داشت که پیامدهای گردشگری نه تنها می‌تواند فرصت‌های اقتصادی مانند اشتغال‌زایی و رشد درآمد را فراهم کند، بلکه در صورت مدیریت نامناسب ممکن است به فشارهای زیست محیطی، نابرابری اقتصادی و فرسایش هویت محلی بیانجامد؛ بنابراین اهمیت «پایداری اقتصادی» گردشگری و ارتباط آن با «زیست‌پذیری» سکونتگاه‌های روستایی از منظر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی روستایی بسیار حائز اهمیت است (Miller & Torres-Delgado, 2023).

این صنعت با توجه به پتانسیل بالای خود در ایجاد اشتغال و سرمایه و نیز جابه‌جایی جمعیت نقش مهمی در توسعه فضایی ایفا می‌کند و در بسیاری از کشورهای جهان به دلیل نقشی که در ایجاد شغل‌های جدید (Creaco & Querini, 2003) و ایجاد مزیت‌های رقابتی منطقه‌ای و سیاست‌های فضایی در مقیاس کلان و خرد (Cooke et al, 2006) دارد، به عنوان صنعتی مهم برای زیست‌پذیری و توسعه سکونتگاه‌ها محسوب می‌شود. در واقع سرمایه‌گذاری در گردشگری فقط به عنوان ابزاری برای تفریح و اوقات فراغت گردشگران در روستاها نمی‌باشد، بلکه روشی برای توسعه سکونتگاه‌های روستاها است (طالب و همکاران، ۱۳۸۹، ۷۱). شارپلی، معتقد است که گردشگری به صورت گسترده، ابزاری مهم برای رسیدن به توسعه در مناطق هدف است (Sharpley, 2014). البته مفهوم گردشگری، رشد اقتصادی منظم همراه با نگرانی در ارتباط با محیط زیست و ارزشهای اجتماعی دیده شده است که نیروی محرکه‌ای برای توسعه گردشگری در بلند مدت محسوب می‌شود (Edgell et al, 2014). توسعه گردشگری در طول سال‌ها در ادبیات موجود به عنوان یک مسیر جایگزین برای توسعه پایدار مشخص شده است (Dossou, 2023: 212). از دیدگاه گردشگری، برنامه‌ریزی می‌تواند به عنوان یک فرآیند کلیدی برای به حداکثر رساندن منافع بلندمدت گردشگری مورد استفاده قرار گیرد (Bianchi, 2018: 90). بنابراین توسعه گردشگری با استفاده از پتانسیل‌های طبیعی، زیباشناختی، و موقعیتی یا به طور کلی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی متأثر است و به طور قطع می‌تواند تقویت‌کننده اقتصاد روستاها و عامل توسعه اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی باشد به عبارت دیگر؛ توسعه گردشگری در نواحی روستایی رونق اقتصادی را فراهم می‌کند و رونق اقتصادی زیست‌پذیری نواحی روستایی را به یک جامعه قوی‌تر و باثبات‌تر با آگاهی بیشتر نسبت به محیط زیست ایجاد می‌کند (Chancellor et al, 2011: 497).

علیرغم اهمیت بالای گردشگری در توسعه روستاها، تجربه نشان داده است در بسیاری از کشورها، عدم توجه به عدالت اقتصادی، توان‌افزایی محلی، و پایداری محیطی، این صنعت را نه تنها از رشد و توسعه نگه داشته است، بلکه سوءمصرف منابع، نابرابری درآمدی و تضعیف زیست‌پذیری را در تشدید کرده است (Yurui et al., 2020; Blancas et al., 2023). در ایران نیز مطالعات مختلف نشان می‌دهند که در برخی روستاهای گردشگرپذیر، به‌ویژه در غرب کشور، با ورود گردشگری بدون سازوکارهای مناسب اقتصادی و اجتماعی موجب پیامدهای نامطلوبی همچون گرانی زمین، بیکاری فصلی، یا فشار بر خدمات عمومی را در پی داشته است (Malekshahi, 2013 و بابایی، ۱۴۰۲). استان ایلام، با لقب «عروس زاگرس»، به دلیل وجود چشم‌اندازهای طبیعی شگفت‌انگیز مثل تنگه ارغوان، جنگل‌های زاگرس و آثار تاریخی مانند کاخ فلاحی و آتشکده فجر، به همراه موقعیت مرزی اش با عراق، ظرفیت ویژه‌ای برای گردشگری از نوع اکوتوریسم تا زیارتی داراست. این استان، علاوه بر جاذبه‌های طبیعی، از جایگاه حساسی در معابر زائران عتبات عالیات برخوردار است (بابایی، ۱۴۰۲). اما با وجود این قابلیت‌ها، کمبود زیرساخت‌ها، نابرابری در بهره‌مندی از منافع و تهدیدهای زیست محیطی، ضرورت برنامه‌ریزی دقیق برای گردشگری پایدار را نباید نادیده گرفت (Amini, 2024). بنابراین با توجه به ویژگی‌های اکوتوریستی، میراث تاریخی و نقش راهبردی آن در محور زائرین عتبات عالیات پرسش اساسی این پژوهش این است که: تا چه اندازه پایداری اقتصادی گردشگری می‌تواند زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی را تقویت کند و کدام شاخص‌های اقتصادی بیشترین اثر را در این فرایند دارند؟ پاسخ به این پرسش برای تدوین سیاست‌های محلی و منطقه‌ای جهت هم‌افزایی توسعه گردشگری و ارتقای کیفیت زندگی روستائینیان یک از ضرورت‌های توسعه در منطقه می‌باشد.

در فرآیندهای توسعه، توجه به گردشگری در برنامه‌های توسعه منطقه‌ای به عنوان پیش‌نیازی برای به کارگیری موفقیت‌آمیز توسعه و بازآفرینی اجتماعی-اقتصادی مقاصد روستایی مطرح است (Coulson & Ferrario, 2007). این دیدگاه‌های نهادی در مورد توسعه منطقه‌ای تأکید می‌کنند که گردشگری در فرآیند تحول منطقه‌ای به عنوان یک هدف نهایی در نظر گرفته شود (Kauppila et al, 2009). با تفسیر گردشگری به عنوان یک نیروی منطقه ساز، این بخش باید در انسجام با چارچوب‌های ارضی، نهادی، اجتماعی و اقتصادی موجود در منطقه توسعه و مدیریت شود (Stoffelen & Vanneste, 2017: 1014). هرچند که امروزه گردشگری به عنوان ابزاری برای توسعه جوامع روستایی مطرح است (Walpole & Goodwin, 2000). که ابعاد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی در گردشگری روستایی را مورد توجه قرار می‌دهد (Ghaderi & Henderson, 2012). بنابراین گردشگری از دو جنبه دارای اهمیت است: ۱- به عنوان یک فعالیت گسترده جهانی و ۲- به عنوان یک تأکید بر توسعه سیاست‌های منطقه‌ای و محلی (نوروزی و خراسانی، ۱۳۹۵، ۲۱). زیست‌پذیری شاخصی چندبعدی است که به کیفیت کلی محیط زیست زندگی اطلاق می‌شود که شامل دسترسی به خدمات پایه، امنیت، سلامت، مسکن، فضای عمومی و احساس تعلق مکانی است. در مطالعات اخیر، زیست‌پذیری روستایی به عنوان چندبعدی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، زیست‌محیطی) مدل‌سازی شده و شاخص‌های ویژه‌ای برای سنجش آن ارائه شده است (Yurui et al., 2020; Ma, 2022). پژوهش‌های جدید تأکید دارند که شبکه‌های اجتماعی و تعاملات محلی نقش میانجی‌گر مهمی در تبیین زیست‌پذیری دارند (Zhao et al., 2025). در این زمینه مهمترین ابعاد زیست‌پذیری عبارتند از:

۱. بعد اجتماعی: شامل امنیت، آموزش، مشارکت اجتماعی، تعلق مکان و ظرفیت‌های مدیریتی محلی است. (Ma, 2022)
 ۲. بعد اقتصادی: شامل اشتغال، درآمد، رفاه مادی و سرمایه‌گذاری محلی (Yurui et al., 2020).
 ۳. بعد کالبدی: شامل کیفیت مسکن، زیرساخت‌ها، دسترسی و امکانات تفریحی. (Hedayati-Moghadam et al., 2024)
 ۴. بعد زیست‌محیطی: شامل بهداشت، کیفیت منظر طبیعی، فضای سبز و مدیریت ریسک‌های زیست‌محیطی (Ma, 2022; Yurui et al., 2020; Aazami et al., 2020; Zhao et al., 2025)
- پایداری اقتصادی در حوزه گردشگری به معنای تولید منفعت اقتصادی پایدار برای جوامع میزبان، توزیع عادلانه درآمدهای گردشگری، ایجاد فرصت‌های شغلی قابل‌اتکا، ارتقای کارایی و رقابت‌پذیری محصولات محلی و جذب سرمایه‌گذاری سازگار با ظرفیت منطقه است (UNWTO, 2023; Miller & Torres-Delgado, 2023). مولفه‌هایی که غالباً در ادبیات برای سنجش پایداری اقتصادی گردشگری به کار می‌رود عبارتند از: عدالت اقتصادی، توانمندسازی اقتصادی، بهره‌وری، رفاه اقتصادی خانوارها و ثبات اقتصادی (Custodio et al., 2023; Xiong et al., 2024).
- سه محور نظری ارتباط پایداری اقتصادی گردشگری و زیست‌پذیری را در زمینه سازوکار اثرگذاری پایداری اقتصادی گردشگری بر زیست‌پذیری تبیین می‌کنند:
- درآمد و اشتغال: درآمد و فرصت‌های شغلی به خانوار اجازه می‌دهد در مسکن، آموزش و سلامت سرمایه‌گذاری کنند و رفاه زندگی را افزایش دهند (Miller et al, 2023; Aazami et al., 2020).
- توان‌افزایی و مشارکت محلی: گردشگری که ظرفیت‌های محلی را تقویت کرده، مشارکت اجتماعی را ارتقاء دهد، باعث ایجاد سرمایه اجتماعی و مدیریت بهتر منابع خواهد شد (An et al., 2020).
- نهاددینگی و سرمایه‌گذاری پایدار: حمایت نهادهای محلی و تشویق سرمایه‌گذاری عادلانه از زیرساخت‌سازی موثر و ثبات اقتصادی در مقیاس محلی برخوردار می‌شود (UNWTO, 2023; OECD, 2020).

روش پژوهش

پژوهش حاضر با توجه به ماهیت و هدف پژوهش از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ روش شناختی از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می‌باشد. در گام نخست به منظور آشنایی با پیشینه و مبانی نظری موضوع از منابع علمی و روش کتابخانه‌ای و بخش دیگر اطلاعات از طریق مطالعه میدانی جمع‌آوری شده است. جامعه آماری در این پژوهش خانوارهای روستای شهرستان ایلام می‌باشند که براساس اطلاعات گردآوری شده تعداد ۶۵۴۳ نفر ساکن روستاهای مورد مطالعه می‌باشند. برای برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران تعداد ۳۶۳ نفر تعیین شده که متناسب با جامعه آماری هر روستا پرسشنامه توزیع شده است. ابزار اصلی تحقیق پرسشنامه محقق ساخت می‌باشد که روایی محتوایی گویه‌ها توسط کارشناسان خبره در این زمینه مورد تایید قرار گرفته است، به‌طوری که ابزارهای سنجش در اختیار یک نمونه ۱۵ نفری متشکل از اساتید و کارشناسان خارج از نمونه اصلی در استان ایلام توزیع و نظرات آنها جمع‌آوری گردید، تا ضمن بررسی برداشت و درک آنها از سؤالات، از نظر جمله‌بندی و ترتیب و شکل نیز مورد بررسی قرار بگیرند، میانگین CVR برابر با ۰/۸۴۴ به دست آمده است. به منظور بررسی پایایی ضریب آلفا کرونباخ با ۰/۸۶۴ درصد برای زیست‌پذیری و ۰/۸۹۰ درصد برای پایداری اقتصاد گردشگری مورد تایید قرار گرفته است. برای تحلیل

داده‌ها و بررسی عمیق موضوع و مشخص کردن اثرگذاری پایداری اقتصاد گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی علاوه بر دسته‌بندی متغیرها بر اساس آمار توصیفی از تخمین ضریب استاندارد در نرم افزار SPSS و Lisrel استفاده شده است. برای این منظور از ضریب معنی‌داری T-value برای بارهای عاملی استفاده شده است. در این پژوهش زیست‌پذیری، متغیر وابسته و پایداری اقتصاد گردشگری به عنوان متغیر مستقل می‌باشند. در پژوهش حاضر سعی گردیده از شاخصهای استاندارد جهانی زیست‌پذیری استفاده شود. در این راستا شاخص‌ها زیست‌پذیری در چهار بعد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست‌محیطی انتخاب شدند که در جدول شماره ۱ بیان شده‌اند.

جدول ۱: شاخص‌های زیست‌پذیری

ابعاد	شاخص‌ها	گویه‌ها	الفا کرونباخ
زیست‌پذیری اجتماعی	امنیت	ناهنجاری‌های اجتماعی، سرقت، نزاع و درگیری، تردد در شب، عبور از جاده‌ها، امنیت منازل	۰/۷۱۲
	آموزش	کیفیت فضاهای آموزشی، دسترسی به مدرسه، تجهیزات آموزشی	۰/۸۸۶
	مشارکت و همبستگی	کار گروهی، احترام و ارزش، تمایل به شرکت در مراسمات مذهبی و مناسبات سیاسی و انتخاباتی، اعتماد و همفکری در روستا، همکاری و مشارکت در پروژه‌های عمرانی،	۰/۷۰۱
	پیوستگی و تعلق مکانی	روستا مناسب‌ترین مکان زندگی، صله رحم، احساس شادی و خوشبختی، امیدواری به آینده روستا، احساس تعلق و حس معنی‌داری نسبت به روستا،	۰/۷۱۰
	مدیریتی - نهادی	شرکت در جلسات عمومس شورا و دهیاری، تصمیم‌گیری ضابطه‌مند با مشارکت مردم، اعتماد به مسئولین محلی، حل مشکلات و چالش‌ها توسط نهادهای محلی،	۰/۷۳۹
زیست‌پذیری اقتصادی	اشتغال و درآمد	امنیت شغلی، رضایتمندی شغلی، بکارگیری مردم در اجرای پروژه‌ها، وجود صنایع تبدیلی متناسب با تولیدات روستایی، وجود کارگاه‌های تولیدی،	۰/۸۵۸
	رفاه مادی	مناسب بودن هزینه‌های زندگی نسبت به درآمد، مناسب بودن قیمت مسکن، پس انداز مناسب در روستا،	۰/۷۷۵
	سرمایه‌گذاری	حمایت مالی از صنایع دستی در روستا، امکان دریافت تسهیلات مناسب بانکی، سرمایه‌گذاری مناسب بخش دولتی و خصوصی	۰/۸۹۱
زیست‌پذیری کالبدی	مسکن	صدور سند مالکیت خانه‌ها روستایی، مناسب بودن زیر بنا واحد مسکونی، تسهیل امر صدور پروانه ساخت و ساز در روستا، مقاوم سازی و رضایت از استحکام بناهای روستایی،	۰/۷۹۴
	امکانات و خدمات زیرساختی	دسترسی به شبکه‌های مخابراتی و تلویزیون، مناسب بودن امکانات اولیه آب و برق و گاز در روستا، وجود مراکز خرید میحتاج روزانه، روشنایی، جدول کشی و پوشش مناسب کوچه‌ها و معابر روستا	۰/۸۴۵
	دسترسی و حمل و نقل	کیفیت مناسب جاده‌ها، دسترسی مناسب به شهر و روستاهای اطراف، مناسب بودن سیستم حمل و نقل عمومی در روستا، مناسب بودن فضای ایستگاه تاکسی و مینی‌بوس در روستا	۰/۸۹۵
	تفریحات و اوقات فراغت	کیفیت تجهیزات سالن‌های ورزشی روستا (یا محل مراجعه)، کیفیت مناسب مکان‌های مذهبی (حسینیه‌ها، مساجد و ...)، اشتیاق به بازدید از مکان‌های مناسب فرهنگی و تفریحی در روستا، مناسب بودن فضاهای باز عمومی در سطح روستا جهت تعاملات و گذران اوقات فراغت اهالی روستا	۰/۸۶۲
زیست‌پذیری محیطی	بهداشت و سلامت	توزیع مناسب درمانگاه‌ها در سطح منطقه کیفیت خانه بهداشت‌های محل مراجعه، عملکرد مناسب اورژانس ۱۱۵ در مراجعه به روستا وجود جایگاه مناسب دفن زباله، روش‌های بهداشتی جمع‌آوری زباله‌ها، تفکیک زباله‌ها دامی و قابل بازیافت (کودهای حیوانی و ...)، مناسب بودن وضعیت بهداشت عمومی در سطح روستا	۰/۸۴۰
	چشم انداز	کیفیت زیبای مناظر و چشم اندازهای طبیعی روستا، چشم انداز زیبا و مناسب ساختمان‌های روستایی و مکان‌های تاریخی، مناسب بودن تنوع زیستی منابع طبیعی (جنگل، رودخانه و ...)، مناسب بودن سطح جنگل‌های دست کاشت در روستا	۰/۸۸۶
	فضای سبز	مناسب بودن محل فضاهای سبز در روستا، مناسب بودن فضای سبز جهت بازی کودکان، کیفیت مناسب فضای سبز در روستا	۰/۷۸۵
	مخاطرات محیطی	قرار نداشتن بناهای مسکونی در حریم رودخانه‌ها و سیلاب‌ها قرار نداشتن خانه‌ها در اراضی شیب دار و خطرناک، رعایت ساخت و ساز حریم تاسیسات مانند لوله‌های گاز، برق فشار قوی، راه‌ها ارتباطی و ...	۰/۸۰۲
زیست‌پذیری			
۰/۸۶۴			

منبع: یافته‌های نگارندگان

در این پژوهش با توجه به مبانی نظری، از مهمترین شاخص‌های پایدار اقتصاد گردشگری را در قالب پنج معیار عدالت، توانمندی، بهره‌وری، رفاه و ثبات اقتصادی اشاره کرد که در جدول شماره ۲ بیان شده‌اند.

جدول ۲: شاخص‌های اقتصادی

ابعاد	معیار	شاخص	گویه‌ها	الفا کرونباخ
پایداری اقتصادی	عدالت اقتصادی	کاهش فقر	تقویت اقتصاد محلی، افزایش قیمت املاک کشاورزی، کاهش بیکاری،	۰/۸۴۵
			توزیع درآمد	۰/۹۰۱
	توانمندی اقتصادی		ظرفیت سازی و استفاده از فرصت‌های بهره‌برداری	
			خود اتکایی و تامین مخارج خانواده	۰/۸۷۶

۰/۸۹۳	افزایش تولید محصولات روستایی و صنایع دستی، فروش محصولات روستای، اشتغال افراد بومی در ارایه خدمات، جذب شاغلان ماهر در زمینه گردشگری، جذب نیرو در فصل ورود گردشگری	اشتغال زایی	
۰/۸۵۶	توسعه و گسترش محصولات تولید شده، کیفیت مناسب محصولات تولیدی، قیمت گذاری مناسب محصولات روستایی	رقابت پذیری	بهره وری
۰/۷۹۴	ایجاد بازار های محلی، تشکیل واحدهای اقتصادی، راه اندازی کسب وکارهای گردشگری، گسترش و توسعه زیرساخت‌های تولیدی	کارایی	
۰/۸۴۹	افزایش درآمد خانوارهای روستایی، سودآوری کسب کارها روستایی، رونق فروش	اثربخشی	
۰/۹۳۵	پس انداز مناسب خانوارهای روستایی، قیمت زمین های روستاییان با کاربریهای مسکونی و تجاری و گردشگری، افزایش قدرت خرید روستاییان	بهبود سطح زندگی	رفاه اقتصادی
۰/۸۰۷	هزینه پایین بازدید از جاذبه‌های طبیعی و تاریخی در روستا و اطراف آن، هزینه پایین اقامت در روستا، هزینه پایین زندگی در روستا	کاهش هزینه ها	
۰/۸۶۱	حمایت مالی از طرح‌های اشتغالزا در روستا، سرمایه‌گذاری مردم محلی، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، سرمایه‌گذاری بخش دولتی	سرمایه گذاری	ثبات اقتصادی
۰/۸۸۷	تنوع فعالیت‌ها اقتصادی در روستا، گسترش فرصت‌های جدید شغلی، تنوع تولیدات روستاییان	تنوع بخشی	
۰/۸۹۰	پایداری اقتصادی		

منبع: یافته‌های نگارندگان

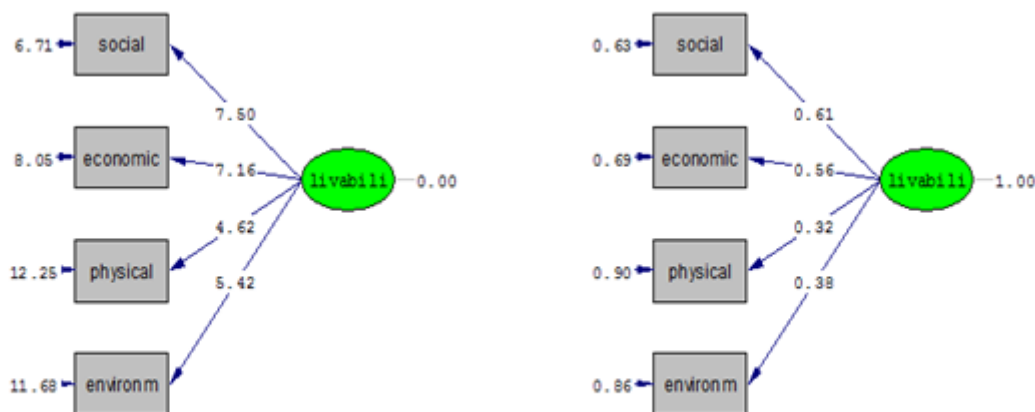
بحث و یافته‌ها

شهرستان ایلام با توجه به قرار گرفتن در میان جنگل‌های زاگرس و برخورداری از فضای سبز طبیعی همچون منطقه تفریحی مله پنجاب، تنگه ارغوان، ششدار، منطقه گردشگری سیوان و رودخانه‌های بزرگ و کوچک، وجود امنیت پایدار در سایه ظرفیت بالای بزرگان و نبود آسیب‌های اجتماعی، روستاهای امن، وجود آثار تاریخی و فرهنگی همچون کاخ فلاحتی، آتشکده قجر، گورستان بردبیل و برخورداری از هویت محلی که برای گردشگران جذاب هستند، منطقه‌ای گردشگرپذیر است و با توجه به موقعیت جغرافیایی و نوع جاذبه گردشگران مخصوص به خود؛ از گردشگران خانه دوم، گردشگران روزانه، گردشگران اکوتوریسم، کشاورزی و گردشگران زیارتی را به خود جذب می‌نمایند. این منطقه براساس همین ویژگی‌ها، قابل سکونت و زیست پذیر بوده است و آثار باستانی آن نیز حکایت از تمدن دیرینه آن در تاریخ دارد. همچنین شهرستان ایلام با توجه به قرارگیری در مسیر زائران عتبات عالیات به عنوان نزدیک ترین مکان مرزی به کشور عراق، که عنوان دروازه عتبات عالیات نام گرفته است، سالانه پذیرای بسیاری از گردشگران داخلی و خارجی می‌باشد. بنابراین توجه به پایداری گردشگری به صورت اعم و پایداری اقتصادی گردشگری به صورت اخص در زیست پذیری و توسعه سکونتگاه های روستایی این شهرستان مهم می باشد.

یافته های توصیفی اولیه نشان می‌دهند که میانگین سنی افراد پاسخ دهنده، کمتر از ۳۰ سال ۱۵.۹ درصد، بین ۳۱ تا ۵۰ سال ۶۳.۶ و بالاتر از ۵۰ سال ۲۰.۵ درصد که این افراد از لحاظ تحصیلات ۱۵.۲ درصد زیر دیپلم ۶.۱ درصد دیپلم و ۷۸.۷ درصد داری تحصیلات دانشگاهی می‌باشند. از لحاظ جنسیت ۸۱.۸ درصد مرد و ۱۸.۲ درصد زن و همچنین از لحاظ تاهل ۷۰.۶ درصد متاهل و ۲۹.۴ درصد مجرد می باشند.

بررسی وضعیت زیست پذیری سکونتگاه های روستایی منطقه مورد مطالعه

داده های آمار در مورد وضعیت زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی نشان می‌دهند که دامنه مقیاس نمرات زیست‌پذیری اجتماعی بین ۵۲ تا ۱۰۰ با میانگین (۷۹.۱۹) می‌باشد. این مقیاس برای زیست‌پذیری اقتصادی بین ۱۵ تا ۴۵ با میانگین (۳۰.۷۳)، برای زیست‌پذیری کالبدی بین ۴۶ تا ۸۴ با میانگین (۶۳.۲۲) و زیست‌پذیری محیطی بین ۳۴ تا ۷۰ با میانگین (۵۴.۶۱) را نشان می‌دهد که بیانگر رضایت متوسط از زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی از دیدگاه مسئولین محلی است.

Chi-Square=9.62, df=3, P-value=0.00015, RMSEA=0.078

شکل (۲). تحلیل عاملی تاییدی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در حالت تخمین استاندارد و ضریب معناداری

مطابق شکل ۲، بارهای عاملی در حالت تخمین استاندارد میزان تأثیر هر کدام از متغیرها را در توضیح و تبیین واریانس نمرات متغیر یا عامل اصلی نشان می‌دهد. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف نظر می‌شود. بار عاملی بیشتر از ۰/۳ قابل است، بارهای عاملی براساس ابعاد چهارگانه عوامل تاثیرگذار در زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی نشان می‌دهند که در بعد اجتماعی با مباحث امنیت، آموزش، مشارکت و همبستگی، پیوستگی و تعلق مکانی و مدیریتی ۰/۶۱، بعد اقتصادی با مباحث اشتغال و درآمد، رفاه مادی و سرمایه‌گذاری ۰/۵۶، بعد کالبدی با مباحث مسکن، امکانات و خدمات زیر ساختی، دسترسی و حمل‌ونقل ۰/۳۲ و بعد زیست محیطی با مباحث بهداشت و سلامت، چشم‌انداز فضای سبز و مخاطرات محیطی ۰/۳۸ تاثیرگذار بوده اند. مطابق شکل ۲، نیز در حالت معنی داری اگر ارزش t (ضریب مسیر در حالت معنی‌داری) بیشتر از مقدار ۱/۹۶ باشد رابطه بین هر بعد و متغیر مورد نظر در سطح ۰/۰۵ درصد و بیشتر از ۲/۵۸ در سطح ۰/۰۱ درصد معنی‌دار می باشد. ارزش t برای همه ابعاد بیشتر از مقدار ۲/۵۸ بدست آمده لذا رابطه بین ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی با زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی بالای ۰/۹۹ درصد معنی‌دار بوده بنابراین متغیرهای فوق تبیین کننده مناسبی برای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی می باشند.

جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل تحلیل عاملی زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی

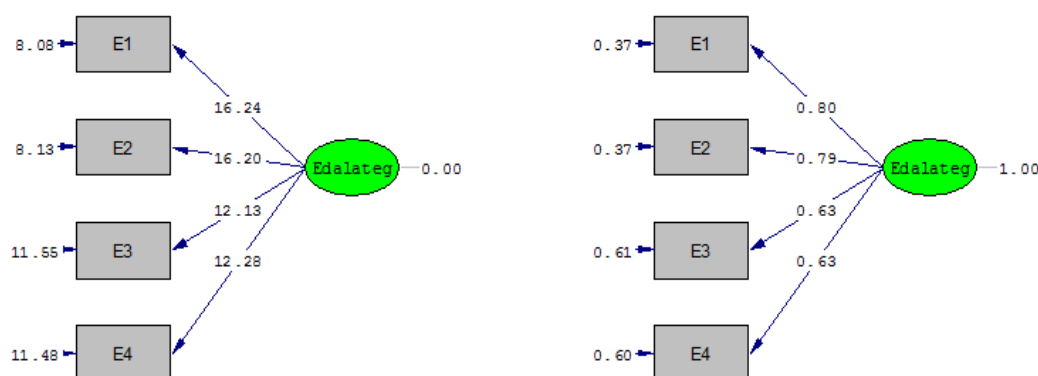
شاخص	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
Chi/df	۱-۳	۳/۲۱
GFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۸
AGFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۱
NFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۶
IFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۷
CFI	۰/۹۰ و بالاتر	۰/۹۲
RMSEA	کوچکتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۸

منبع: محاسبات پژوهش

با توجه به جدول شماره (۳) و مقدار Chi/df شاخص ریشه میانگین مربعات برای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی ۳/۲۱، و در میانه حد مطلوب قرار دارد. همچنین شاخص‌های نیکویی برازش مدل (GFI) و شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI) که بالاتر از ۰/۹۰ معیار مطلوب قرار دارد نشانه‌ی برازش مطلق سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در حد مطلوب می‌باشد. همچنین با توجه به شاخص برازش هنجار شده (NFI)، شاخص برازش افزایشی (IFI) و شاخص مقایسه‌ای (CFI) که مطابق جدول (۴-۹۲) برای ابعاد زیست پذیر بالاتر از معیار مطلوب ۰/۹۰ می‌باشد، نشانه‌ی مطلوب بودن سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در شاخص برازش تطبیقی می‌باشند و در نهایت با توجه به مقدار شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد شده (RMSEA) با ۰/۰۷۸ که کمتر از مقدار بحرانی ۰/۰۸ می باشد. نشانه‌ی مطلوب بودن شاخص برازش مقتصد سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در حد مطلوب و مناسب است.

تحلیل عاملی تاییدی متغیرهای گردشگری در بعد پایداری اقتصادی

عوامل پایداری اقتصادی مطرح در گردشگری، دارای پنج معیار اصلی با عناوین عدالت اقتصادی، توانمندی اقتصادی، بهره‌وری اقتصادی، رفاه اقتصادی و ثبات اقتصادی در قالب ۱۰ شاخص اصلی که مورد تحلیل قرار گرفته است. با توجه به شکل شماره (۳) سازه تحلیل عاملی تاییدی عدالت اقتصادی در حالت تخمین استاندارد در نشان می‌دهد که متغیرهای این شاخص در حد مطلوب در سازه تحلیل عاملی قرار دارند به طوری که متغیرهای تقویت اقتصاد E1، توزیع درآمد E2، اموال و دارایی E3 و کاهش بیکاری E4 به ترتیب با بارهای عاملی ۰/۸۰، ۰/۷۹، ۰/۶۳ و ۰/۶۳ بالاتر از میزان ۰/۶۰ قرار گرفته‌اند بنابراین در حد مطلوب باعث تشکیل سازه اولیه معیار عدالت اقتصادی شده است. همچنین با توجه به شکل شماره (۳) سازه تحلیل عاملی تاییدی در ضریب معناداری (T-value) در مرحله اول نشان می‌دهد که ارزش t برای همه متغیرها بالاتر از مقدار ۲/۵۸ بدست آمده لذا رابطه بین معیار عدالت اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی بالای ۰/۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشند و در نتیجه تمامی شاخص‌های مطرح در این زمینه مورد تایید می‌باشند

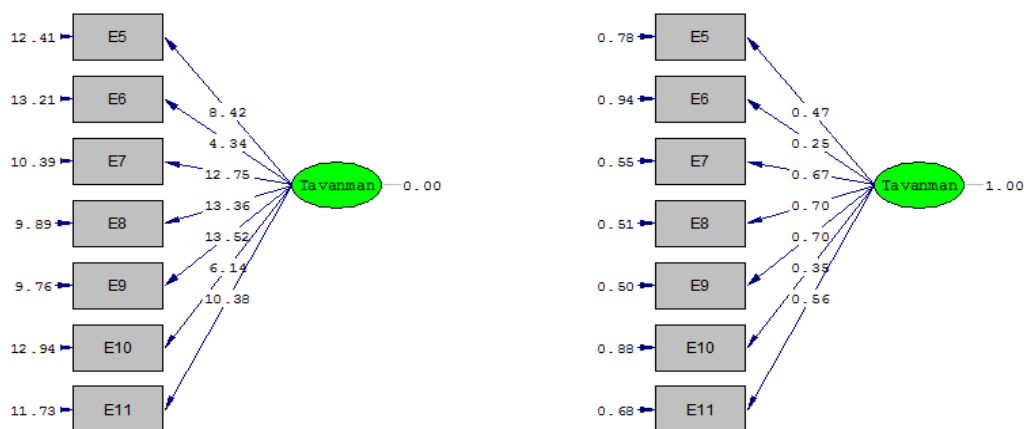

Chi-Square=6.76, df=3, P-value=0.07992, RMSEA=0.059

شکل (۳). نمودار تحلیل عاملی تاییدی عدالت اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی، گردشگری پایدار در حالت تخمین استاندارد و

ضریب معناداری (T-value)

با توجه به شکل شماره (۴) سازه تحلیل عاملی تاییدی توانمندی اقتصادی در حالت تخمین استاندارد در مرحله اول نشان می‌دهد که متغیر خود اتکایی E6 با بار عاملی ۰/۲۵ در سازه توانمندی اقتصادی تقریباً ضعیف می‌باشد. با این وجود متغیرهای فروش محصولات E8 و اشتغال افراد بومی E9 با بارهای عاملی ۰/۷۰ و ۰/۶۷ در حد مطلوب قرار دارند، همچنین متغیرهای ظرفیت سازی E5، جذب شاغلان ماهر E10، جذب نیرو E11 با بارهای عاملی ۰/۴۷، ۰/۳۵ و ۰/۵۶ در حد قابل قبول باعث تشکیل سازه اولیه معیار توانمندی اقتصادی شده است. همچنین با توجه به شکل شماره (۴) سازه تحلیل عاملی تاییدی در ضریب معناداری (T-value) در مرحله اول نشان می‌دهد که ارزش t برای همه متغیرها بالاتر از مقدار ۲/۵۸ بدست آمده لذا رابطه بین معیار عدالت اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی بالای ۰/۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشند و در نتیجه تمامی شاخص‌های مطرح در این زمینه مورد تایید می‌باشند.

Chi-Square=42.63, df=14, P-value=0.00000, RMSEA=0.075

شکل (۴). نمودار تحلیل عاملی تاییدی توانمندی اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی، گردشگری پایدار در حالت تخمین استاندارد

و ضریب معناداری (T-value)

طبق تعریف بهره‌وری که از ترکیب دو بعد کارایی و اثربخشی تشکیل می‌شود و افزایش بهره‌وری در گرو بعد سوم یعنی رقابت‌پذیری است، بنابراین یک ارتباط درهم تنیده‌ای میان ابعاد بهره‌وری اقتصاد گردشگری پایدار وجود دارد. بر طبق شکل شماره (۱۲) بین رقابت‌پذیر با کارایی و اثربخشی به ترتیب با ضریب $0/۸۵$ و $0/۶۳$ و بین کارایی و اثربخشی با ضریب $0/۷۴$ و و به ترتیب با T-value $۲۴/۲۳$ ، $۱۲/۵۱$ و $۱۶/۱۰$ نشانه همبستگی بین شاخص‌های فوق در سطح $0/۹۹$ درصد معناداری و مطلوب، سازه تحلیل عاملی تاییدی قرار دارند. همچنین با توجه به شکل شماره (۵) سازه تحلیل عاملی تاییدی بهره‌وری اقتصادی در حالت تخمین استاندارد در مرحله اول نشان می‌دهد که تمامی متغیرهای، شاخص رقابت‌پذیری و اثربخشی بالاتر از $0/۶۰$ و در حد مطلوب در سازه تحلیل عاملی قرار دارند به طوری که متغیرهای توسعه و گسترش E12، کیفیت محصولات E13 و قیمت‌گذاری مناسب محصولات روستایی E14 در شاخص رقابت‌پذیری به ترتیب با بارهای عاملی $0/۸۰$ ، $0/۷۰$ و $0/۷۱$ و متغیرهای زیرساخت‌های تولیدی E18، افزایش درآمد E19 و سودآوری کسب و کارها E20 در شاخص اثربخشی به ترتیب با بارهای عاملی $0/۶۴$ ، $0/۶۶$ و $0/۷۲$ در حد مطلوب باعث تشکیل ساز اولیه معیار بهره‌وری شده است. متغیرهای، ایجاد بازارهای محلی E15، گسترش واحدهای اقتصادی E16، راه‌اندازی کسب و کار E17 و گسترش زیرساخت‌های تولیدی E18 که از نتایج کارایی اقتصادی گردشگری پایدار می‌باشند به ترتیب با بارهای عاملی $0/۷۶$ و $0/۶۹$ در حد مطلوب و بارهای عاملی $0/۴۹$ و $0/۵۳$ در سطح قابل قبول باعث تشکیل سازه بهره‌وری اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی در زمینه گردشگری پایدار شده است. با توجه به شکل شماره (۵) سازه تحلیل عاملی تاییدی در ضریب معناداری (T-value) در مرحله اول نشان می‌دهد که ارزش t برای همه متغیرها بالاتر از مقدار ۲.۵۸ بدست آمده لذا رابطه بین معیار بهره‌وری اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی بالای 0.۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشند و در نتیجه تمامی شاخص‌های مطرح در این زمینه مورد تایید می‌باشند.

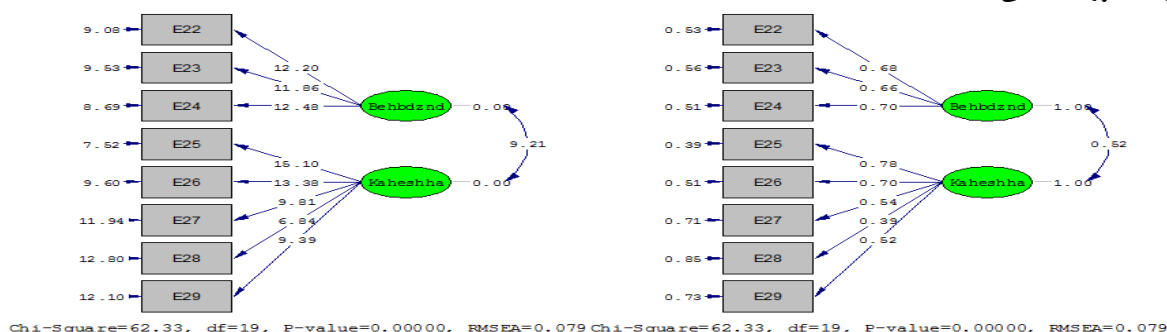
Chi-Square=79.31, df=32, P-value=0.00001, RMSEA=0.064 Chi-Square=79.31, df=32, P-value=0.00001, RMSEA=0.064

شکل (۵). نمودار تحلیل عاملی تاییدی بهره‌وری اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی، گردشگری پایدار در حالت تخمین استاندارد

و ضریب معناداری (T-value)

با توجه به شکل شماره (۶) بین شاخص کاهش هزینه‌ها و بهبود سطح زندگی ارتباط معناداری برقرار است به طوری که این دو شاخص با ضریب $0/۵۲$ و T-value $۹/۲۱$ که نشانه از همبستگی بین شاخص‌های فوق را در سطح $0/۹۹$ درصد معناداری و مطلوب برای سازه تحلیل عاملی تاییدی قرار دارند موجب تشکیل سازه رفاه اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی در زمینه گردشگری شده‌اند. همچنین با توجه به شکل شماره (۶) سازه تحلیل عاملی تاییدی رفاه اقتصادی در حالت تخمین استاندارد در مرحله اول نشان می‌دهد که تمامی متغیرهای، شاخص بهبود سطح زندگی بالاتر از $0/۶۰$ و در حد مطلوب در سازه تحلیل عاملی قرار دارند به طوری که متغیرهای پس‌انداز E22، قیمت زمین E23 و قدرت خرید E24 به ترتیب با بارهای عاملی $0/۶۸$ ، $0/۶۶$ و $0/۷۰$ در حد مطلوب باعث تشکیل ساز اولیه معیار رفاه اقتصادی شده است. و شاخص کاهش هزینه‌ها با متغیرهای هزینه‌های پایین اقامت در نواحی روستایی E27 و هزینه پایین استفاده از محصولات روستایی E28 و هزینه‌های مناسب زندگی در روستا E29 به ترتیب با بارهای عاملی $0/۵۰$ ، $0/۳۹$ و $0/۵۲$ در حد قابل قبول و متغیرهای کاهش هزینه بازدید از جاذبه‌های طبیعی E25 و تاریخی E26 به ترتیب با بارهای عاملی $0/۷۸$ و $0/۷۰$ در شاخص کاهش هزینه‌ها موجب

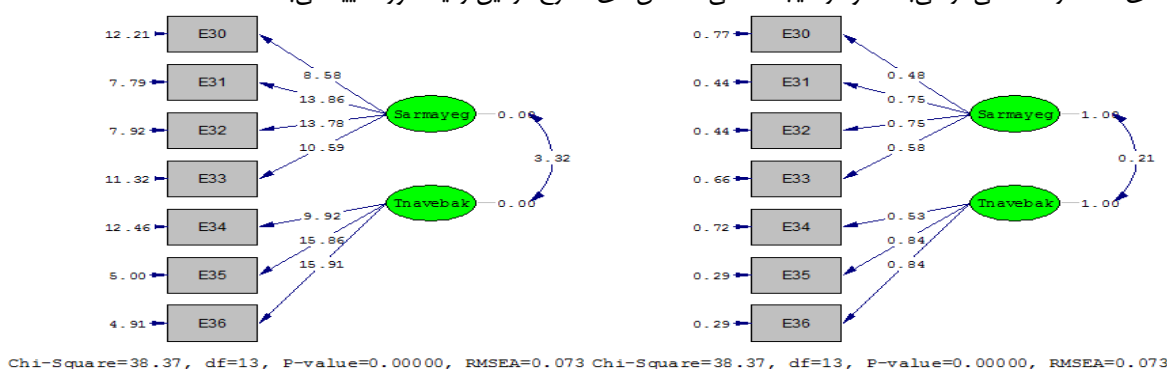
تشکیل سازه اولیه رفاه اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی در زمینه گردشگری پایدار شده است. با توجه به شکل شماره (۶) سازه تحلیل عاملی تاییدی در ضریب معناداری (T-value) در مرحله اول نشان می‌دهد که ارزش t برای همه متغیرها بالاتر از مقدار ۲.۵۸ بدست آمده لذا رابطه بین معیار رفاه اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی بالای ۰.۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشند و در نتیجه تمامی شاخص‌های مطرح در این زمینه مورد تایید می‌باشند.

شکل (۶). نمودار تحلیل عاملی تاییدی رفاه اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی، گردشگری پایدار در حالت تخمین استاندارد و

ضریب معناداری (T-value)

با توجه به شکل شماره (۷) بین شاخص سرمایه‌گذاری‌های در نواحی روستایی با تنوع بخشی فعالیت های اقتصادی ارتباط معناداری برقرار است به طوری که این دو شاخص با ضریب ۰/۲۱ و T-value ۳/۳۲ که نشانه از همبستگی بین شاخص‌های فوق در سطح ۰/۹۹ درصد معناداری برای سازه تحلیل عاملی تاییدی قرار دارند موجب تشکیل سازه ثبات اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی در زمینه گردشگری شده‌اند. با توجه به شکل شماره (۷) سازه تحلیل عاملی تاییدی ثبات اقتصادی در حالت تخمین استاندارد در مرحله اول نشان می‌دهد که شاخص سرمایه‌گذاری با متغیرهای سرمایه‌گذاری مردم محلی E31، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی E32 هر کدام با بارعاملی ۰/۷۵ در حد مطلوب و متغیرهای حمایت مالی E30، سرمایه‌گذاری بخش دولتی E36 به ترتیب با بارهای عاملی ۰/۴۸ و ۰/۵۸ در حد قابل قبول باعث تشکیل سازه اولیه شاخص سرمایه‌گذاری در معیار ثبات اقتصادی شده است و شاخص تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی با متغیرهای تنوع فعالیت‌ها E34 با بارعاملی ۰/۵۳ در حد قابل قبول و متغیرهای فرصت‌های جدید شغلی و تنوع تولیدات با بارعاملی ۰/۸۴ در سطح مطلوب موجب تشکیل سازه اولیه شاخص تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی در معیار ثبات اقتصادی و در بعد پایداری اقتصادی در زمینه گردشگری پایدار شده است. همچنین با توجه به شکل شماره (۷) سازه تحلیل عاملی تاییدی در حالت ضریب معناداری (T-value) در مرحله اول نشان می‌دهد که ارزش t برای همه متغیرها بالاتر از مقدار ۲.۵۸ بدست آمده لذا رابطه بین معیار ثبات اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی بالای ۰.۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشند و در نتیجه تمامی شاخص‌های مطرح در این زمینه مورد تایید می‌باشند.

شکل (۷). نمودار تحلیل عاملی تاییدی ثبات اقتصادی در بعد پایداری اقتصادی، گردشگری پایدار در حالت تخمین استاندارد و

ضریب معناداری (T-value)

با توجه به جدول شماره (۴) و مقدار Chi/df شاخص ریشه میانگین مربعات برای معیار عدالت اقتصادی ۲/۲۵، توانمندی اقتصادی ۳/۰۴، بهره‌وری اقتصادی ۲/۴۷، رفاه اقتصادی ۳/۲۸ و ثبات اقتصادی ۲/۲۶ که در حد مطلوب قرار دارند و همچنین شاخص‌های نیکویی برازش مدل (GFI) که بالاتر از معیار مطلوب قرار ۰/۹۰ دارند و شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI) که برای شاخص‌های عدالت اقتصادی، بهره‌وری اقتصادی و ثبات اقتصادی بالاتر از معیار مطلوب ۰/۹۰ و شاخص‌های توانمندی اقتصادی و رفاه اقتصادی به ترتیب با ۰/۸۷ و ۰/۸۵ در حد قابل قبول قرار دارند نشانه برازش مطلق سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی می‌باشند. همچنین با توجه به شاخص برازش

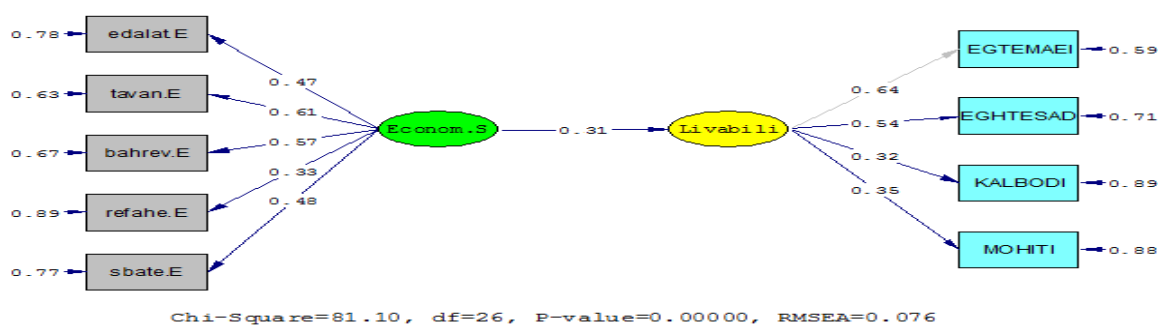
هنجار شده (NFI)، شاخص برازش افزایشی (IFI) و شاخص مقایسه‌ای (CFI) که مطابق جدول (۵) در بعد پایداری اقتصادی گردشگری پایدار بالاتر از معیار مطلوب ۰/۹۰ می‌باشند نشانه مطلوب بودن سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در شاخص برازش تطبیقی می‌باشند و در نهایت با توجه به مقدار شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد شده (RMSEA) که برای معیار عدالت اقتصادی ۰/۰۵۹، توانمندی اقتصادی ۰/۰۷۵، بهره‌وری اقتصادی ۰/۰۶۴، رفاه اقتصادی ۰/۰۷۹ و ثبات اقتصادی ۰/۰۷۳ کمتر از مقدار بحرانی ۰/۰۸ می‌باشند نشانه مطلوب بودن شاخص برازش مقتصد سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در حد مطلوب و مناسب می‌باشند. بنابراین با توجه به موارد فوق سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در این مرحله از مدل پایداری اجتماعی و فرهنگی گردشگری پایدار در سطح مناسبی قرار دارند و برای تبیین و استفاده از مدل، مناسب محسوب می‌شوند.

جدول شماره (۴). شاخص‌های برازش تحلیل عاملی مرتبه اول پایداری اقتصادی، گردشگری پایدار

شاخص	معیار مطلوب	عدالت اقتصادی	توانمندی اقتصادی	بهره‌وری اقتصادی	رفاه اقتصادی	ثبات اقتصادی
Chi/df	کمتر از ۴	۲.۲۵	۳.۰۴	۲.۴۷	۳.۲۸	۲.۲۶
GFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۹	۰.۹۰	۰.۹۶	۰.۹۰	۰.۹۳
AGFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۷	۰.۸۷	۰.۹۳	۰.۸۵	۰.۹۰
NFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۹	۰.۹۱	۰.۹۷	۰.۹۲	۰.۹۰
IFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۹	۰.۹۰	۰.۹۸	۰.۹۰	۰.۹۱
CFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۹	۰.۹۰	۰.۹۸	۰.۹۱	۰.۹۰
RMSEA	کوچکتر از ۰.۰۸	۰.۰۵۹	۰.۰۷۵	۰.۰۶۴	۰.۰۷۹	۰.۰۷۳

اثرگذاری پایداری اقتصادی گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی

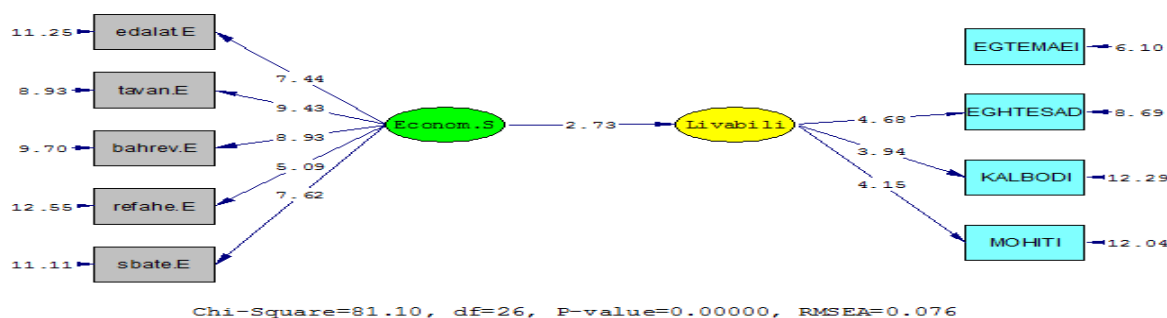
جهت سنجش رابطه بین متغیرهای مستقل پایداری اقتصادی گردشگری (Economic.s) با متغیر وابسته زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی برحسب سطح سنجش آنها از معادلات ساختاری استفاده شده است که شکل (۸) نمای کلی سازه‌ها با مقدار بارهای عاملی را نشان می‌دهد.

شکل (۸). نمودار معادلات ساختاری تاثیر پایداری اقتصادی، گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در حالت تخمین استاندارد

مطابق شکل (۸) بارهای عاملی در حالت تخمین استاندارد میزان تأثیر هر کدام از متغیرها را در توضیح و تبیین واریانس نمرات متغیر یا عامل اصلی نشان می‌دهد که در مرحله اول این سازه، مهمترین متغیرهای تأثیرگذار بر پایداری اقتصادی گردشگری معیار توانمندی اقتصادی با بارعاملی ۰/۶۱ در سطح مطلوب و معیارهای بهره‌وری، اقتصادی، ثبات اقتصادی، عدالت اقتصادی و رفاه اقتصادی به ترتیب با بارعاملی ۰/۵۷، ۰/۴۸، ۰/۴۷ و ۰/۳۳ در سطح قابل قبول موجب تشکیل سازه پایداری اقتصادی گردشگری شده است در مرحله دوم با تأثیر پایداری اقتصادی گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی با بارعاملی ۰/۳۱ و مقدار T-value ۲/۷۳ (شکل ۹) در سطح ۰/۹۹ درصد معناداری و قابل قبول، تبیین کنند تأثیر این بعد از گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد. این اثرگذاری پایداری اقتصادی بر زیست‌پذیر موجب تغییر در سازه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی شکل (۴-۶) شده است به طوری که در قسمت دوم سازه معادلات ساختاری شکل (۴-۹) بعد اجتماعی با بارعاملی ۰/۶۴، اقتصادی با بارعاملی ۰/۵۴، کالبدی با بارعاملی ۰/۳۳ و زیست‌محیطی با بارعاملی ۰/۳۵ موجب تشکیل سازه زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی شده است.

با توجه به شکل شماره (۹) سازه تحلیل عاملی تاییدی در حالت ضریب معناداری (T-value) نشان می‌دهد که ارزش t برای همه ابعاد بالاتر از مقدار ۲.۵۸ بدست آمده لذا رابطه بین بعد و معیارهای پایداری اقتصاد گردشگری با زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی بالای ۰.۹۹ درصد معنی‌دار می‌باشند و در نتیجه تمامی ابعاد مطرح در این زمینه مورد تایید می‌باشند.

شکل (۹). نمودار معادلات ساختاری تاثیر پایداری اقتصادی، گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در حالت ضرایب معناداری (T-value)

با توجه به جدول شماره (۵) مقدار χ^2/df شاخص ریشه میانگین مربعات برای سازه معادلات ساختاری پایداری اقتصاد گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی ۳/۱۱، که در میانه حد مطلوب قرار دارد و همچنین شاخص‌های نیکویی برازش مدل (GFI) و شاخص نیکویی برازش تعدیل شده (AGFI) که بالاتر از ۰/۹۰ معیار مطلوب قرار دارند نشانه برازش مطلق سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در حد مطلوب می‌باشند. همچنین با توجه به شاخص برازش هنجار شده (NFI) که در سطح مطلوب ۰/۹۰ قرار دارد و شاخص برازش افزایشی (IFI) و شاخص مقایسه‌ای (CFI) که مطابق جدول (۴-۱۰۲) بالاتر از معیار مطلوب ۰/۹۰ می‌باشند نشانه مطلوب بودن سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در شاخص برازش تطبیقی می‌باشند و در نهایت با توجه به مقدار شاخص ریشه میانگین مربعات خطای برآورد شده (RMSEA) با ۰/۰۷۶ که کمتر از مقدار بحرانی ۰/۰۸ می‌باشند نشانه مطلوب بودن شاخص برازش مقتصد سازه‌های تحلیل عاملی تاییدی در حد مطلوب و مناسب است. بنابراین با توجه به موارد فوق سازه‌های معادلات ساختاری تحلیل عاملی تاییدی پایداری اقتصاد گردشگری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی در سطح مناسبی قرار دارند و تبیین کننده مناسبی برای مدل محسوب می‌شوند.

جدول (۵). شاخص‌های برازش تحلیل عاملی گردشگری پایدار اقتصادی بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی

شاخص	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
Chi/df	کمتر از ۴	۳.۱۱
GFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۵
AGFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۱
NFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۰
IFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۲
CFI	۰.۹۰ و بالاتر	۰.۹۱
RMSEA	کوچکتر از ۰.۰۸	۰.۰۷۶

بحث و نتیجه‌گیری

تحلیل داده‌ها و مقایسه آن با مبانی نظری نشان می‌دهد که گردشگری پایدار در سکونتگاه‌های روستایی، مطلوبیتی فراتر از یک فعالیت اقتصادی صرف دارد و به مثابه ابزاری چندوجهی برای دستیابی به توسعه پایدار عمل می‌کند. به طوری که نتایج این پژوهش تأیید می‌کند که پایداری اقتصادی گردشگری تأثیر مستقیم و معناداری بر زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی دارد. از دیدگاه نظری، این یافته در راستای مدل «توسعه پایدار سه‌بعدی» (اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی) است که توسط UNWTO (2023) و OECD (2020) بر آن تأکید شده است. بر اساس این مدل، توسعه اقتصادی اگر با عدالت توزیعی، توانمندسازی محلی و بهره‌وری همراه شود، می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و پایداری اجتماعی منجر شود. تحلیل عاملی تاییدی تحقیق حاضر نیز نشان داد که شاخص‌های عدالت اقتصادی، توانمندی و بهره‌وری بیشترین وزن عاملی را در تبیین پایداری اقتصادی گردشگری دارند و در نتیجه، اثرگذاری بیشتری بر ابعاد مختلف زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی دارند. همچنین یافته‌های پژوهش از یک سو با دیدگاه مدل سرمایه‌گذاری جامعه‌محور (Community-based)

(Tourism – CBT) که طبق آن، هرگاه منافع اقتصادی گردشگری به‌صورت عادلانه میان ساکنان توزیع شود و مشارکت محلی در تصمیم‌گیری‌ها افزایش یابد، سرمایه اجتماعی، احساس تعلق و رضایت از زندگی ارتقا می‌یابد (An et al., 2020; Zhao et al., 2025) و از سوی دیگر با مدل تاب‌آوری اقتصادی جوامع محلی که شاخص‌هایی نظیر تنوع‌بخشی اقتصادی، سرمایه‌گذاری بومی و کاهش وابستگی به یک فعالیت خاص، از عوامل کلیدی در پایداری اقتصادی مناطق گردشگری‌پذیر هستند (Custodio et al., 2023) هم‌راستا می‌باشد. به عبارتی این مفاهیم در داده‌های این پژوهش نیز بازتاب یافته، زیرا شاخص‌های تنوع اقتصادی و سرمایه‌گذاری محلی در بین مؤلفه‌های ثبات اقتصادی وزن بالایی کسب کرده‌اند. از دیگر مباحث مطرح در این پژوهش این است که توسعه گردشگری پایدار در سکونتگاه‌های روستاهای موجب ارتقای همزمان ابعاد اجتماعی (افزایش مشارکت و همبستگی محلی)، اقتصادی (افزایش اشتغال و رفاه مادی) و زیست‌محیطی (توجه به مدیریت منابع طبیعی و بهداشت محیط) شده است. این یافته با دیدگاه پیوستگی نظام‌های سکونت هم‌راستا است که بیان می‌کند پایداری اقتصادی می‌تواند از طریق افزایش درآمد خانوارها و گسترش خدمات محلی، به بهبود شاخص‌های زیست‌پذیری منجر شود (Ma, 2022; Yurui et al., 2020) بنابراین، رابطه‌ای دوسویه میان پایداری اقتصادی گردشگری و زیست‌پذیری شکل گرفته است؛ به گونه‌ای که بهبود یکی، موجب تقویت دیگری می‌شود. در عین حال، نتایج پژوهش نیز بیان می‌کند که نبود سیاست‌های توزیع عادلانه منافع و ضعف در زیرساخت‌های کالبدی می‌تواند مانع از پایداری بلندمدت گردشگری شود. به عبارتی، اگر توسعه گردشگری صرفاً بر افزایش درآمد کوتاه‌مدت متمرکز شود و جنبه‌های عدالت اجتماعی و محیط زیستی نادیده گرفته شود، پدیده‌هایی مانند نابرابری درآمدی، فرسایش منابع طبیعی و کاهش حس تعلق مکانی ساکنان بروز می‌کند. (Bianchi, 2018; Blancas et al., 2023) این نکته نشان می‌دهد که رویکرد توسعه پایدار باید با نگاه جامع و میان‌رشته‌ای، تمام ابعاد زیست‌پذیری را هم‌زمان مورد توجه قرار دهد. به‌طور کلی، یافته‌های پژوهش حاضر بیانگر آن است که پایداری اقتصادی گردشگری یکی از مؤلفه‌های بنیادین در ارتقای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی محسوب می‌شود و در چارچوب نظری توسعه پایدار، گردشگری زمانی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و پایداری روستاها منجر شود که بر سه اصل کلیدی استوار باشد: عدالت اقتصادی، توانمندسازی محلی و تنوع‌بخشی اقتصادی. نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که مؤلفه توانمندی اقتصادی (با بار عاملی ۰.۶۱) بیشترین اثر را در میان سایر ابعاد پایداری اقتصادی داشته است، که این امر نشان‌دهنده نقش حیاتی سرمایه انسانی و مشارکت محلی در فرآیند توسعه است. از منظر نظری، این نتیجه با چارچوب مدل قابلیت‌های آماریا سن قابل تبیین است؛ بدین معنا که توسعه پایدار زمانی تحقق می‌یابد که افراد توانایی و آزادی لازم برای مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی و تصمیم‌گیری‌های اجتماعی را داشته باشند. در نتیجه، سیاست‌گذاری گردشگری باید بر افزایش مهارت‌ها، دسترسی به منابع مالی و تشویق سرمایه‌گذاری محلی متمرکز شود، از سوی دیگر، پیوند میان پایداری اقتصادی و زیست‌پذیری در این پژوهش تأکید می‌کند که توسعه گردشگری پایدار صرفاً فرآیندی اقتصادی نیست، بلکه سازوکاری نهادی و اجتماعی است که بر ساختار فضایی، فرهنگی و زیست‌محیطی روستاها تأثیرگذار است. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که برای ارتقای زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستاهای، باید برنامه‌ریزی بر مبنای مدیریت مشارکتی، عدالت اقتصادی، و حفاظت از محیط زیست تنظیم شود. در نهایت، این پژوهش نشان داد که پایداری اقتصادی گردشگری می‌تواند به‌عنوان یک موتور محرک در ایجاد روستاهای زیست‌پذیر ایفای نقش کند، مشروط بر آن‌که توسعه گردشگری در چارچوبی نظام‌مند، محلی‌محور و بر اساس شاخص‌های علمی پیش و ارزیابی شود. استمرار این روند مستلزم هماهنگی میان نهادهای محلی، بخش خصوصی و جوامع محلی است تا از طریق آن، گردشگری به‌عنوان ابزاری کارآمد برای رشد پایدار، عدالت اجتماعی و حفظ میراث طبیعی و فرهنگی ایفای نقش نماید. در این زمینه مهمترین پیشنهادات جهت بهبود زیست‌پذیری سکونتگاه‌های روستایی با توجه به ابعاد اقتصاد گردشگری می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- طراحی سازوکار مشارکتی برای تقسیم منافع گردشگری بین جوامع محلی.
- ایجاد صندوق محلی برای حمایت مالی از پروژه‌های زیربنایی و فرهنگی در روستاها
- برگزاری دوره‌های آموزشی در زمینه راهبری کسب‌وکار گردشگری، صنایع دستی، راهنمایی محلی.
- تشویق کارآفرینی خانوادگی در زمینه خدمات اقامتی و فرهنگی
- حمایت از بازارهای محلی برای فروش محصولات روستایی با برند و کیفیت استاندارد.
- تنظیم عادلانه قیمت زمین‌های روستایی برای جلوگیری از سفته‌بازی و افزایش بی‌رویه هزینه‌ها.
- تقویت پس‌اندازهای خانوار با ارائه مشوق‌های مالی برای توسعه درون‌زای اقتصادی.
- ایجاد شبکه همکاری بین بخش دولتی، بخش خصوصی و جامعه برای سرمایه‌گذاری در زیرساخت گردشگری.
- تنوع‌بخشی اقتصادی از طریق توسعه اکوتوریسم، گردشگری زیارتی و صنایع دستی محلی.
- توسعه فضاهای عمومی مشارکتی برای فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی و تفریحی در روستا.

- بابایی، حامد. (۱۴۰۲). چالش‌های گردشگری روستایی در استان ایلام. پژوهش‌نامه توسعه منطقه‌ای، ۱۲(۳)، ۲۱۱-۲۳۰.
- نوروزی، محمدامین و خراسانی، محمدامین. (۱۳۹۵). گردشگری و تأکید بر توسعه سیاست‌های منطقه‌ای و محلی. فصلنامه جغرافیا و توسعه، ۱۳(۴۸)، ۴۵-۲۱.
- طالب، مهدی، امینی، عادل و احمدی، شکوفه. (۱۳۸۹). سرمایه‌گذاری در گردشگری به‌عنوان روشی برای توسعه سکونتگاه‌های روستاها. مجله پژوهش‌های جغرافیایی، ۱۵(۲)، ۶۵-۷۸.
- Aazami, M., et al. (2020). Environmental risks and rural livability. *Journal of Rural Studies*, 78, 215-228.
- Amini, T. (2024). Tourism potentials and sustainability in Ilam Province. *Iranian Journal of Geography*, 12(2), 77-95.
- An, W., et al. (2020). Empowering communities through sustainable tourism. *Tourism Management Perspectives*, 35, 100710.
- Babaii, H. (2023). Rural tourism challenges in Ilam Province. *Regional Development Research*, 12(3), 211-230.
- Bianchi, R. (2018). The political economy of tourism development: A critical review. *Annals of Tourism Research*, 70, 88-102.
- Blancas, F. J., Contreras, I., & Lozano-Oyola, M. (2023). Evaluating destinations' efforts to improve sustainability in tourism using the inter-temporal decomposition of a composite indicator. *Environmental Impact Assessment Review*, 98, 107001.
- Chancellor, C., Yu, C. P. S., & Cole, S. T. (2011). Exploring quality of life perceptions in rural midwestern (USA) communities: An application of the core-periphery concept in a tourism development context. *International Journal of Tourism Research*, 13(5), 496-507.
- Cooke, P., et al. (2006). Regional competitiveness and tourism innovation. *Regional Studies*, 40(6), 785-799.
- Coulson, A., & Ferrario, C. (2007). "Institutional thickness": Local governance and economic development in Birmingham, England. *International Journal of Urban and Regional Research*, 31(3), 591-615.
- Creaco, S., & Querini, G. (2003). The role of tourism in sustainable economic development. *43rd Congress of the European Regional Science Association*, Jyväskylä, Finland.
- Custodio, M., et al. (2023). Economic sustainability indicators in rural tourism. *Tourism Economics*, 29(2), 245-260.
- Dossou, T. A. M., Ndomandji Kambaye, E., Bekun, F. V., & Eoulam, A. O. (2023). Exploring the linkage between tourism, governance quality, and poverty reduction in Latin America. *Tourism Economics*, 29(1), 210-234.
- Edgell, D. L., Allen, M. D., Smith, G., & Swanson, J. (2014). *Tourism policy and planning: Yesterday, today, and tomorrow* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Ghaderi, Z., & Henderson, J. C. (2012). Sustainable rural tourism in Iran: A perspective from Hawraman Village. *Tourism Management Perspectives*, 2, 47-54.
- Hedayati-Moghadam, Z., Rezvani, M.R., & Pourtaheri, M. (2024). Assessing Physical Livability in Rural Settlements: A Case Study of Villages in Ilam Province. *Journal of Rural Research*, 15(1), 45-67. DOI: 10.22059/jrur.2024.123456
- Kauppila, P., Saarinen, J., & Leinonen, R. (2009). Sustainable tourism planning and regional development in peripheries: A Nordic view. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 9(4), 424-435.
- Ma, L. (2022). Multidimensional model of rural livability. *Habitat International*, 123, 102512.
- Malekshahi, S., Eshraghi Samani, R., & Poursaeed, A. (2013). Effects of Tourism on Rural Development in Iran (Case Study: Myshkhas Rural in Ilam). *International Journal of Agricultural Science, Research and Technology in Extension and Education Systems*, 3(3), 121-125.
- Miller, G., & Torres-Delgado, A. (2023). Measuring sustainable tourism: a state of the art review of sustainable tourism indicators. *Journal of Sustainable Tourism*, 31(7), 1483-1496.
- Miller, G., Crabolu, G., Font aulet, X., (2023). The Hidden Power of Sustainable Tourism Indicator Schemes: Have We Been Measuring Their Effectiveness All Wrong? *Journal of Travel Research*, 1-20.]*
- NARC (National Association of Regional Councils). (2010). *Rural benefits of the Livable Communities Act*.
- OECD. (2020). *Rural well-being: Geography of opportunities*. OECD Publishing.
- Sharpley, R. (2014). Tourism: A Vehicle for Development? In *Tourism and development*, Channel View Publications, pp. 3-30.
- Stoffelen, A., & Vanneste, D. (2017). Tourism and cross-border regional development: Insights in European contexts. *European Planning Studies*, 25(6), 1013-1033.
- UNWTO. (2023). *Tourism and sustainable rural development*. United Nations World Tourism Organization.
- Uysal, M., Perdue, R., & Sirgy, M. J. (2012). The missing links and future research directions. In M. Uysal, R. Perdue, & M. J. Sirgy (Eds.), *Handbook of tourism and quality-of-life research* (pp. 669-684). Springer.
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244-261.
- Walpole, M. J., & Goodwin, H. J. (2000). Local economic impacts of dragon tourism in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 27(3), 559-576.

- Xiong, W., et al. (2024). Measuring economic sustainability in tourism. *Tourism Review*, 79(1), 53-72.
- Yurui, L., et al. (2020). Livability and rural sustainability in China. *Land Use Policy*, 92, 104-115.
- Zhao, X., et al. (2025). Social interaction and rural livability. *Sustainability Science*, 20(1), 121-139.